

derivats amb valor més secundari, i així mateix en la nostra llengua, però que, en el seu paper primitiu, s'hagué de descartar, per l'equivoc que produïa amb *canya* CANNA. En els derivats, en canvi, ha persistit amplament: *cagnot* «chien» a les Landes (Métivier, 717), eiv. *canyot* «hijo de expósito, renegado» (PzCabrero); rossell. *canyàs* 'gandul' (Saisset, *Catalanades*, 250), com l'it. *cagnazzo*; l'alt-arag. *encarrañarse* «enojarse» (Echo, 1966) deu venir d'**encañarrarse* per metàtesi. També un val. *encarrenyar(-se)* (fer *encarrenyar* 'fer enrabiar', *D.A.*).

DERIV.: Degué haver-hi també un verb **encanar-se* amb el sentit d*'entestar-se', com l'it. *accanirsi*, i el cast. *emperrarse*, car d'un seu derivat **encanadis*, vindria amb dissimilació un *encaradis* 'capritxós': «em- però, esment / a tals femelles, / *encaradisses* / com moltes d'elles ---», «ara ja no puc seguir, / puis ma musa determina / que no'm vol pus assistir: / si *encaradissa* és N'Albina, / molt més ella, veus-ho aquí», Josep Togores, c. 1820, *JMBover*, *BiEscrBal.* II, 442-III-11, i 442-IV-6-4.

Canalla 'munició de gent baixa, de gent menyspreable' [S. xv; 1695, Lacav.; 1757, *DTol.*], 'persona vil', 'munició de criatures' [S. XIX],² sign. que retrobem en parlars cast. i especialment gallecs (*BRAE* XIV, 110), del Nord de Portugal (*JLus.* XIII, 275, n. 6; *VRom.* X, 325; *ZRPb.* LXIX, 380), també en els Alps (Val-Anzasca *kanayún* «bambino», *ARom.* XIII, 172) i especialment rètics orientals (Comelico *kanáie* «bambini», Erto i Friül *canai* «fanciullo», *ARom.* X, 124), veg. Spitzer, *NpbMgn.*, 1913, 157ss., Moll, *BDLC* XIII, 354; +*canaiot* 'xicot' Gósol («quan era c. anàvem a tirar pedres al Forat dels Encantats», 1964); *canallada*; *canaller*; *canallesc*; *canalleta*, -llona, -llussa; *encanallar*, -llat, *encanallament*; amb el valor de 'canalla, quitxalla', s'ha emprat *cananea* per una al·lusió de «floreig verbal» al gentilici *cananeu*, -nea 'habitant de Canaan', en dialectes italians (A. Prati, *ARom.* XX, 211); també a les nostres Illes *caninea*, a Mallorca (Spitzer, *ZRPb.* XVI, 1936, 72) i Menorca (*AlcM*),⁴⁰

Canàs 'malfeiner' empord.; +*canassa* nom de peix en doc. rossellonès de 1379 («*canases*, agullades, gats», 1418 «*rajades, canassons*», Alart, *InvLlCat.*, e. v.). *Caner*; *canera*; *caneria*. *Canet* 'moneda de cinc cèntims' (pel lleó que s'hi representa, que la gent pren per un ca, cast. *perra*, *perrilla*), avui mall. (*AlcM* I, 6a i b) i civ. (PzCabrero), a Eivissa també *kênçets* 'dinners' (i *ni un canet* 'ni una malla', 1963); acc. que es conserva com a val. en altres accs. relacionables, i que també a València degué usar-se en el sentit de moneda, d'on el val. *canet* 'cert joc de cartes', usat particularment allà en la loc. *tindre canet en ple* 'tenir plena satisfacció, rebreix del tot', MGadea, *T. del Xè* III, 19, «P. Ventura y P. de Catxutxa --- com ú y atre congeniaven may tingueren un fes-t'enllà, havent una jòsa y un *canet en ple* quan s'ajuntaven en atres de la sehua còrda», *ibid.* I, 177. *Caní* adj. [mj. S. xv, *Curial*], del ll. CANINUS, etc.; aplicat especialment als ullals o dents *canines* [1617, Agustí] i amb la influència dalt esmentada, de CANTA: *los kayins* a Llaguarres

(1957). *Canic*.

Canilla 'conjunt de gossos de caça' [no Lab.; escriptors de la Renaixença; Bosch de la Tr., *DBal.*]: no és sols d'escriptors del NE., com aquest i MVayreda (*La Pany.*, p. 214) sinó també d'altres de llengüatge central, com Coromines (*Cartes d'un Vis.* IV, § 13, p. 70) o Pons i Massaveu: «badà un xic la portella, y com una *canilla* de llebrers, tots, xicots y noyes, embestiren d'una correguda els primers grahons» (*Colla del Ca.* IX, 111): l'etimón deu ser ll. CANĪLIA, però aquest certament no és un substantiu del mateix sign., com diu *AlcM*, sinó plural de CANĪLE 'gossers, cau o caseta de gossos', que des d'ací fàcilment passava a 'escamot de gossos'; el sento pron. amb *l* fins a la zona que diferencia -yl- de -ll- («aquell caçador tenia una *kaniļə* que ---», apunto a St. Aniol de Finestres, 1968: *l* per diferenciació darrere *i* (com en *fiļə*, *cordill*, *manilla*, etcètera).

Cànid. *Acanissar* 'atiar, inquietar, aquissar' [principi S. xv, St. Vicent F.]: «la persona que té bona vida, aquella és més perseguida --- si una dona se torna a Déu, totes la *acaniçaran*», «si és una dona que no vulla portar corns ne mosquet --- la escarniran: --- O, beneyta! --- Voleu ésser beguina? --- Totes la *acaniçaran*, que no la lexaran viure» (II, 82.16; I, 180.14); també amb la variant en -ny- explicada a dalt: «l'Abadessa --- si-s tarda / dar-los licències --- / enrabides --- / fort la encorren, / totes la corren, / ferm *acanyicen*, / axí la fiçen / com bou en plaça», JRoig (*Spill*, 5527); viu a Mallorca per a «abordar el ca a una ovella» (*BDLC* VIII, 158, 174, 177), *canyissar* 'encalçar (el ca) les cabres' també a Manacor (*BDLC* IX, 314); *acanyissador*.

Canícula, pres del llatí *canicūla*, id., nom d'un astre de la constel·lació del Ca Major, Sírius, amb aquest sentit perquè en l'Antiguitat la sortida de Sírius sobre l'horitzó coincidia amb la del Sol durant els primers dies d'agost; *canicular* [mj. S. xv, *Tirant*].

¹ És ja gús allò que anotem a Saltó i a Ralleu, però en la toponímia la persistència del nom antic és tenaç: *Salt del Ca* a Aiguatèbia, *Font dels Cans* a Prats de Molló, *Font des Cas* a Évol (1959-60). —

² Familiarment, sobretot en les comarques, s'estén també a l'infant individual, p. ex. a Vall Ferrera (1932), «aquesta dona ja no és jove: té quatre *canalles* casades», Cardona, 1935; veg. després *canallot*.

CA!, interj. d'incrèdilitat, probablement reducció de la frase *què ha (de ser)!* □ 1.ª doc.: 1839, Lab.

Ja freqüent en els escr. Renaix.: el *DBal.* en cita força exs. en els millors prosistes de llavors: N. Oller, Em. Vilanova, Bosch de la Trinxeria, etc. Especialment valuós com a indicatiu és el fet que en dos dels testimonis més antics va en combinació amb el verb *haver de*, la combinació que he suposat originària: així en *Un barret de rialles* de Pitarrà: «SIL.: Ja estàs fresch! PER.: *Cà* haig d'estar! Mira la sala / veure això dóna alegria» (*Gatades* I, 426); «Però no diu el traje. — Y *cà ha* de dir!», Noller, *Al Llapis i a la Ploma*, 19.